

En fjärlissamling från 1930-talets Rönninge

av Urban Wahlstedt

Under de tio år jag har bott i Rönninge på Södertörn, har jag kommit att bli god vän med fd medicinalrådet Åke Wahlqvist, som är mycket betydelsefull inom det lokala föreningslivet där även jag verkar en del. När han fick klart för sig att jag är passionerad entomolog, erbjöd han mig att få titta på hans fjärilar, som han samlat under sin gymnasietid på 30-talet. Detta är entomologisk Rönningehistoria! Jag hade knappt påbörjat min entusiastiska granskning förrän han dessutom överlät hela samlingen till mig, inklusive den lilla nätta möbel som den finns i, en 1936 års skapelse av snickarmästaren Wahlström i Rönninge.

Åke har berättat en del från den tiden. Om hur han och hans kompis Gösta Sondell i specialbyggda terrarier födde upp larver till fjärilar eller preparerade larverna genom att pressa ur kroppsinnehållet och sedan blåsa upp dem över värme. Och hur dessa grabbar objudna kunde ta sig in till den privata tomtägan Tunadal som ligger intill järnvägen. När tåget passerade överröstades grusgångsspringet till en kaprifol där det kunde finnas attraktiva svärmare. Gösta S. lyckades någon gång till och med få tag i en **dödskallesvärmare**.

Bild 1: Åke Wahlqvist i Rönninge år 2005

Helt nära den så kallade Strandgården intill den lilla sjön Flaten odlade man dill. Därifrån tog Åke larver som utvecklade sig till samlingens **makaonfjärilar**. Beträffande den stiliga **apollofjärilen**, så är den det enda exemplar som Åke någonsin träffade på i Rönninge. Den vinglösa **fjädertofsspinnarhonan** hör till hans starka minnen. Hur den i nykläckt skick lockade till sig en hane och lade ägg på sin kokong.

Den ljungbevuxna Salemsåsen i nordost och Norrbergaområdet hörde till favoritjaktmarkerna, liksom området kring Rönninge skola, där det gjordes nattliga granskningar av björkstammar som påsmetats en blandning av farinsocker, öl och farsans konjak. Det gav utdelning.

Åke och hans kamrat hade inte kontakt med andra samlare, och Åke försäkrar att alla insekter i samlingen kommer från Rönninge. Samlingen består av 189 arter, varav 8 är skalbaggar, en gräshoppa, 4 trollsländor, en stekelkokong samt 175 fjärilar. Dessa sistnämnda består i sin tur av 10 arter småfjärilar, 45 dagfjärilsarter, 43 mätararter, 6 svärmararter och 48 nattflyarter. Återstående 23 kan man kalla för mer eller mindre spinnaraktiga arter.

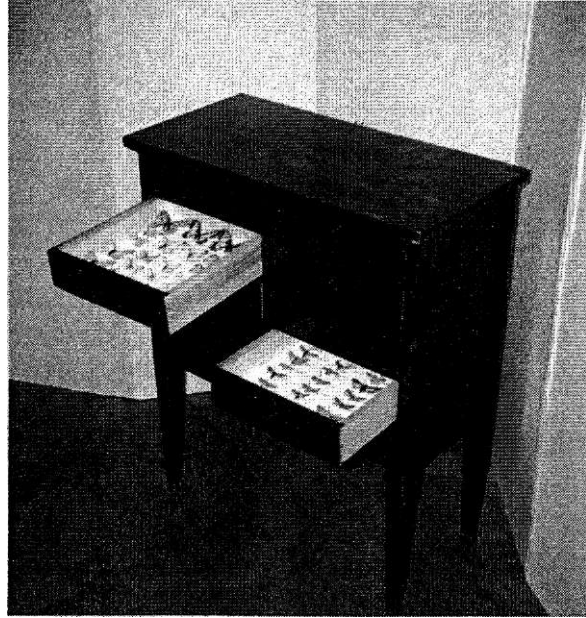

Bild 2. Åke Wahlqvists fjärilsskåp

Många av fjärilarna har Åke försett med artnamnsettiketter. De flesta dagfjärilar, spinnare, svärmar och icke-fjärilar klarade jag av att kontrollera eller identifiera, men beträffande övriga fjärilar inklusive mätare och nattflyn stod jag mig slätt. Räddningen blev vår käre vän Håkan Elmquist, som raskt har gått igenom samlingen och skingrat resterande okunskap. Här följer en lista på fjärilsarter som Håkan finner anmärkningsvärda. De är försedda med samlingens löpnummer.

1. **Humlerotfjäril *Hepialus humuli***: Mer utbredd förr.
8. **Sidenängsmott *Microstega hyalinalis***: Mest Gtl numera.
14. **Apollofjäril *Parnassius apollo***: Endast kusten idag.
15. **Makaonfjäril *Papilio machaon***: Sporadisk.
40. **Slättergräsfjäril *Maniola jurtina***: Mycket sällsynt i inlandet.
65. **Backgörde/mätare *Cyclophora quercimontaria***: Ej årsviss här.
80. **Vitbandad björkfältsmätare *Rheumaptera hastata***: Migrant norrifrån.
103. **Nordisk ringmätare *Parietaria vittaria***: Ovanlig här nere.
134. **Stort båtspinnarfly *Bena prasinana***: Ej årsviss här.
138. **Spjutaftonfly *Acronicta cuspis***: Vanligare vid kusten.
155. **Ljusskyggt kapuschongfly *Cucullia lucifuga***: Finns, men svår att få.
163. **Blåhuva *Diloba caeruleocephala***: Ovanlig.
174. **Gråribbat kvällsfly *Naenia typica***: Ovanlig.

Håkan konstaterar att ovanstående arter var vanligare förr, medan övriga arter är allmänna idag, och ofta sådana som man hittar som larver.

Och här kommer mina kommentarer: Under nästan hela femtioalet samlade jag främst skalbaggar i trakterna kring Hanviken, Vendelsö och Tyresö på Södertörn. På den tiden vimlade det av fjärilar som man sällan ser nu för tiden, men som finns i den här samlingen. Dessa var **hagtornsfjärilar**, **slättergräsfjärilar** och **vitfläckiga guldvingar**. Tre **apollofjärilar** vilande på varsin tistelblomma fann jag en afton i närheten av Flatenbadet. Sådana såg jag lite då och då. **Påfågelspinnare** födde jag upp från larver, men har inte sett dem sen dess.

Sedan är det väl olika mellan olika trakter. Vissa arter som Åke har hittat ser jag fortfarande här i Rönninge, men letade förgäves efter i de ovannämnda trakterna på femtitalet. Dit hör jordlöparen **Carabus coriaceus**, **blå ordensband**, **vinbärsfuks**, **kålfjäril** och svärmare.

Mest anmärkningsvärd bland de få icke-fjärilarna i samlingen är rariteten trumgräshoppa, som Åke tyvärr inte kommer ihåg. Intressant är att även jordlöparna **Carabus hortensis** och **C.coriaceus** finns med, men ingen **C.nemoralis**, som det numera dräller av här i Rönninge. **C.coriaceus** är så gott som årsviss för mig här, men ingen **C.hortensis** ännu så länge. Den sistnämnda fann jag lite då och då i mina trakter på femtitalet. Övriga skalbaggar stöter jag på emellanåt, utom den exklusiva myskbocken.

Hans **blå jungfruländor Callopteryx virgo** bör väl ha tagits vid någon å med klart vatten. Mitt i Rönninge fanns Flatenån, som genom åren tyvärr blivit alltmer kulverterad. Vid den lilla ynkliga resten av den ån har jag inte sett några jungfruländor.

Samlingen kommer att ställas ut tillsammans med Sörmlandsentomologernas häfte om sörmländska dagfjärilar i Salems bibliotek under maj månad. Jag hoppas det ska kunna locka blivande entomologer i grannskapet.

Fullständig artlista:

(L) = larvhud, L = larv, P = puppa, K = kokong

Ordning Lepidoptera:

Antal ex.:

Familj Hepialidae

1. Hepialus humuli Humlerotfjäril* 2
2. Hepialus sylvina Kamsprötd rotfjäril 5

Familj Tortricidae

3. Archips oporana Tallsommarvecklare
4. Archips podana Fruktträdsommarvecklare

Familj Pyralidae

5. Aphomia sociella Humlemott
6. Pyrausta purpuralis Purpurljummott
7. Sitochroa verticalis Tistelängsmott
8. Microstega hyalinalis Sidengult ängsmott*
9. Eurrhpara hortulata Vitt nässel-mott
10. Pleuroptya ruralis Allmänt nässel-mott P

Familj Zyaenidae

11. Zyaena filipendulae Allmän bastardsvärmare 2

Familj Hesperidae

12. Pyrgus malvae Smultronvisslare (Kattostvisslare)
13. Ochloides sylvanus (Stor) Ängssmygare

Familj Papilionidae

14. Parnassius apollo Apollofjäril*
15. Papilio machaon Makaonfjäril* P2

Familj Pieridae

16. Leptidea sinapis Skogsvitvinge 2
17. Aporia crataegi Hagtornsfjäril 2
18. Pieris brassicae Kålfjäril 2
19. Pieris rapae Rovlfjäril 2
20. Pieris napi Rapsfjäril 6
21. Anthocharis cardamines Aurorafjäril 2
22. Colias palaeno Svavelgul höfjäril 3

23. Gonopteryx rhamni Citronfjäril 2

Familj Nymphalidae

24. Limenitis populi Aspfjäril
25. Nymphalis antiopa Sorgmantel
26. Inachis io Påfågelöga 2
27. Vanessa atalanta Amiral
28. Cynthia cardui Tistelfjäril 2
29. Aglais urticae Näselfjäril
30. Polygonia c-album Vinbärsfuks 2
31. Argynnis paphia Silverstreckad pärlemorfjäril
32. Argynnis aglaja Ängspärlemorfjäril (Stor pärlemorfjäril)
33. Argynnis adippe Skogspärlemorfjäril (Allmän pärlemorfjäril) 2
34. Issoria lathonia Storfläckig pärlemorfjäril 2
35. Brenthis ino Älggräspärlemorfjäril 2
36. Boloria selene Brunfläckig pärlemorfjäril 2
37. Melitaea athalia Skogsnätfjäril (Allmän nätfjäril) 3
38. Hipparchia semele Sandgräsfjäril 2
39. Erebia ligea Skogsgräsfjäril
40. Maniola jurtina Slättergräsfjäril* 3
41. Aphantopus hyperantus Luktgräsfjäril 2
42. Coenonympha pamphilus Kamgräsfjäril 2
43. Coenonympha arcania Pärlgräsfjäril 3
44. Pararge aegeria Kvickgräsfjäril
45. Lasioommata maera Vitgräsfjäril 2
46. Lasioommata petropolitana Berggräsfjäril

Familj Lycaenidae

47. Neozephyrus quercus Eksnabbvinge 2
 48. Callophrys rubi Grönsnabbvinge
 (Bjömbärssnabbv.)
 49. Satyrium w-album Almsnabbvinge
 50. Lycaena phlaeas Liten guldvinge 2
 51. Lycaena virgaureae Vitfläckig guldv. 2
 52. Polyommatus semiargus Ängsblåvinge
 53. Polyommatus icarus Puktörneblåvinge 4
 54. Polyommatus amanda Silverblåvinge
 (Silverfärgad blåv.) 2
 55. Aricia artaxerxes Midsommarblåvinge
 (Förväxlad blåv.) 2
 56. Plebeius optilete Violettt blåvinge 3
 57. Plebeius argus Ljungblåvinge
 (Allmän blåvinge) 2
 58. Plebeius idas Hedblåvinge
 (Föränderlig blåvinge) 5

Familj Drepanidae

59. Falcaria lacertinaria Tandad sikelvinge
 60. Drepana falkataria Ockragul sikelvinge
 61. Thyatira batis Fläckig hallonspinnare 2
 62. Tethea or Poppelblekmaskspinnare

Familj Geometridae

63. Geometra papilionaria Dagfjärilsmätare
 64. Jodis lactearia Vitgrön lundmätare
 65. Cyclophora quercimontaria Backgördelmätare*
 66. Scopula immorata Gråbandad lövmätare 2
 67. Ideia serpentata Ockragul lövmätare
 68. Ideia aversata Vinkelstreckad lövmätare 2
 69. Scotopteryx chenopodiata Allmän
 backmätare) 5
 70. Xanthorhoe montanata Backfältmätare 3
 71. Epirrhoe alternata Förväxlad fältmätare
 72. Camtogramma bilineata Gulvingad fältmätare
 73. Mesoleuca albicillata Hallonfältmätare
 74. Eulithis prunata Vitbrokig parkmätare 2
 75. Eulithis mellinata Fransfläckad parkmätare
 76. Chloroclysta truncata Tvärhuggen fältmätare
 77. Plemymia rubiginata Tvåfärgad mätare
 78. Colostygia pectinataria Grönaktig fält-
 mätare 2
 79. Hydriomena furcata Vattrad fältmätare
 80. Rheumaptera hastata Vitbandad björk-
 fältmätare*
 81. Rheumaptera undulata Vågig tofsmätare
 82. Epirrita autumnata Allmän höstmätare
 83. Perizoma alchemillata Dånfältmätare
 84. Anticollis sparsata Videörtmätare
 85. Odezia atrata Sotmätare
 86. Lomaspilis marginata Liten fläckmätare
 87. Semiothisa notata Pilbågmätare
 88. Semiothisa clathrata Rutig buskmätare 2
 89. Itame wauaria Liten krusbärsmätare
 90. Itame brunneata Ockragul buskmätare
 91. Plagodis pulveraria Violettpudrad
 skymningsmätare
 92. Plagodis dolabraria Tvärstrimmig
 smalvingemätare
 93. Opisthoptis luteolata Citronmätare
 94. Ennomos alniaria Alflikmätare

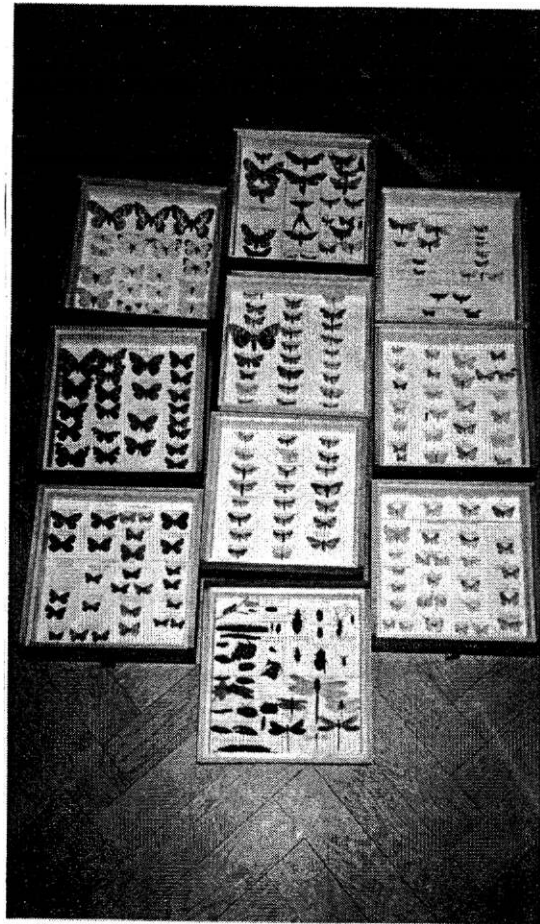

Bild 3. Åke Wahlqvists fjärilslådor

95. Angerona prunaria Plommonmätare
 96. Biston betularia Stor björkmätare
 97. Deileptenia ribeata Barrskogslavmätare 2
 98. Alcis repandata Vågbräddad lavmätare
 99. Arichanna melanaria Torvmossemätare 3
 100. Ematurga atomaria Allmän ängsmätare 3
 101. Bupalus piniaria Tallmätare 2
 102. Cabera exanthemata Gulvit streckmätare
 103. Parietaria vittaria Nordisk ringmätare*
 104. Siona lineata Svartribbad vitvingemätare
 105. Perconia strigillaria Pudermätare
Familj Lasiocampidae
 106. Poecilocampa populi Poppelspinnare
 107. Lasiocampa quercus Ekspinnare 2L2P2K
 108. Macrothylacia rubi Gräsulv (L)PK
 109. Phyllodesma ilicifolia Bladspinnare L 0
Familj Saturniidae
 110. Saturnia pavonia Påfågelspinnare K 2
Familj Sphingidae
 111. Hyloicus pinastri Tallsvärmare 2
 112. Mimas tiliae Lindsvärmare P,0
 113. Smerinthus ocellata Videsvärmare P
 114. Hemaris fuciformis Humlelik dagsvärmare
 115. Hyles gallii Brunsprötad
 skymningsvärmare
 116. Deilephila elpenor Allmän snabel-
 svärmare L,2

Familj Notodontidae			
117.	Phalera bucephala Oxhuvudspinnare	2	
118.	Cerura vinula Allmän gaffelsvans	2	
119.	Notodonta zigzag Piltandvinge		
120.	Ptilodon capucina Ekflikvinge		
121.	Clostera pigra Pärlgrå högstjärt		
Familj Lymantriidae			
122.	Orgya antiqua Allmän fjädertofsspinnare	2P,2	
123.	Dicallomera fascelina Askgrå harfotspinnare	(L),P, K	
Familj Arctiidae			
124.	Diacrisia sannio Rödffansad björnsppinnare	2	
125.	Spilosoma lubricipeda Allmän tigerspinnare		
Familj Herminiidae			
126.	Pechipogo strigilata Vitkantat sprötfly		
127.	Herminia tarsipennalis Gulgrått tofsfly		
Familj Noctuidae			
128.	Hypena crassialis Källfly		
129.	Hypena proboscidalis Brunstreckat näbbfly	4	
130.	Lygephila pastinum Helfläckat vickerfly		
131.	Catocala fraxini Blåbandat ordensfly	4	
132.	Catocala promissa Ekordensfly		
133.	Euclidia glyphica Gulbrokigt slätterfly		
134.	Bena prasinana Stort båtsppinnarfly*		
135.	Nycteola degenerana Brun sälgfotsläpare		
136.	Diachrysia chrysis Grönglänsande metallfly		
137.	Diachrysia tutti Mittfältsdelat metallfly	2	
138.	Acronicta cuspis Spjutaftonfly*		
139.	Acronicta auricoma Allmänt aftonfly		
140.	Acronicta rumicis Syreaftonfly	3	
141.	Amphipyra pyramidea Stort buskfly		
142.	Amphipyra tragopoginis Treprickigt buskfly		
143.	Dypterygia scabriuscula Brunsvart syrefly	2	
144.	Enargia paleacea Vinkelfly	3	
145.	Apamea monoglypha Stort ängsfly	3	
146.	Apamea crenata Allmänt ängsfly	4	
147.	Apamea lateritia Tegelrött ängsfly	3	
148.	Oligia strigilis Hundäxingsängsfly	2	
149.	Amphipoea fucosa Allmänt stamfly		
150.	Amphipoea oculea Fläckat stamfly		
151.	Staurophora celsia Grönt rotfly		
152.	Hoplodrina octogenaria Gulaktigt lövfly		
153.	Caradrina morpheus Brungult lövfly		
154.	Caradrina clavipalpis Allmänt lövfly	2	
155.	Cucullia lucifuga Ljusskyggt kapuschongfly*		
156.	Cucullia umbratica Grått kapuschongfly C.sp.,	2P,K	
157.	Brachyiomia viminalis Allmänt pilfly		
158.	Mniotype adusta Brunt ängsfly		
159.	Eupsilia transversa Trefläckigt vågfly		
160.	Conistra vaccinii Lingonplattfly		
161.	Agrochola litura Kantfläckigt backfly		
162.	Xanthia icteritia Blekgult gulvingfly		
163.	Diloba caeruleocephala Blåhuva*		
164.	Hada nana Vackert nej likfly		
165.	Lacanobia oleracea Grönsaksfly	2	
166.	Cerapteryx graminis Allmänt gräsfly		
167.	Tholera cespitis Mörkbrunt fältfly		
168.	Mythimna impura Brungult gräsfly		
169.	Mythimna comma Kommatecknat gräsfly		
170.	Euoxa nigricans Svartaktigt jordfly		
171.	Agrotis exclamationis Åkerjordfly	4	
172.	Noctua pronuba Allmänt bandfly	5	
173.	Graphiphora augur Spåmansjordfly	6	
174.	Naenia typica Gråribbat kvällsfly*	3	
175.	Eurois occulta Stort skogsfly		
Ordning Coleoptera			
176.	Carabus coriaceus Läderlöpare		
177.	Carabus hortensis Trädgårdslöpare		
178.	Potosia cuprea Olivgrön guldbagge		
179.	Amphimallon solstitatis Allm pingborre		
180.	Oryctes nasicornis Noshomsbagge		
181.	Aromia moscata Myskbock *		
182.	Acanthocinus aedilis Timmerman		
183.	Leptura quadrifasquiata Fyrbandad blombock		
Ordning Orthoptera			
184.	Psophus stridulus Trumgräshoppa		
Ordning Odonata			
185.	Aeshna grandis Brun mosaikslända		
186.	Sympetrum flaveolum Gulfläckad äng- trollslända		
187.	Calopteryx virgo Blå jungfnislända	2	
188.	Enallagma cyathigerum Sjöflickslända		
Ordning Hymenoptera			
189.	Cimbicidae sp. Kokong av klubbhornstekel	K,0	

LITTERATUR

Dal Björn:	<i>Fjärilar i naturen</i>	1978
Douves Per övers fr eng :	<i>Europas fjärilar</i>	1975
Entom fören Östergötl:	<i>Dagf i Östergötland</i>	2002
Gullander Bertil:	<i>Nordens dagfjärilar</i>	
	<i>Nordens nattflyn</i>	
	<i>Nordens svärm o spinn</i>	1971
Nordström F., Wahlgren E:	<i>Våra fjärilar</i>	1950
Ljungdahl D,Tullgren A.:	<i>Svenska fjärilar</i>	1941
Sörmlandsentomologerna:	<i>Dagfjärilar i Sörmland</i>	2005